

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ
№ 9/2012 г.
гр.София, 07 ноември 2012 г.

**Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на
Гражданска колегия, в съдебно заседание на 25 октомври 2012 г. в състав:**

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Общото събрание на
Гражданска колегия,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ на
ОТДЕЛЕНИЯ: **ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА**
ТАНЯ МИТОВА
ПЛАМЕН СТОЕВ
БОЙКА СТОИЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА	23. МАРИО ПЪРВАНОВ
2. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА	24. ЕМИЛ ТОМОВ
3. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	25. АЛБЕНА БОНЕВА
4. ТЕОДОРА НИНОВА	26. СВЕТЛА ДИМИТРОВА
5. НАДЕЖДА ЗЕКОВА	27. БОНКА ДЕЧЕВА
6. НАДЯ ЗЯПКОВА	28. ЖИВА ДЕКОВА
7. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА	29. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
8. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА	30. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА

9. СТОИЛ СОТИРОВ	31. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
10. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	32. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
11. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА	33. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
12. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ	34. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
13. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	35. ОЛГА КЕРЕЛСКА
14. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ	36. ЗОЯ АТАНАСОВА
15. ЛЮБКА БОГДАНОВА	37. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
16. ВЕСКА РАЙЧЕВА	38. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
17. КОСТАДИНКА АРСОВА	39. БОРИС ИЛИЕВ
18. ЗЛАТКА РУСЕВА	40. ДИАНА ХИТОВА
19. ДИЯНА ЦЕНЕВА	41. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
20. МАРИЯ ИВАНОВА	42. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
21. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	43. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
22. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	

при участието на секретаря **Борислава Лазарова**

постави на разглеждане тълкувателно дело № 9 по описа за 2012 г. на ОСГК,

докладвано от съдията **ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА**

Тълкувателно дело № 9/2012г. е образувано с разпореждане от 24.04.2012г. на заместник-председателя на Върховния касационен съд и председател на Гражданската колегия, по предложение на състав на Върховния касационен съд, Гражданска колегия, първо гражданско отделение, който на основание чл. 292 ГПК с определение № 142 от 23.04.2012 г. е спрял производството по гр. дело № 572/2011 г. и е предложил на Общото събрание на Гражданска колегия да постанови тълкувателно решение по следния материалноправен въпрос:

Допустимо ли е по иск за собственост на недвижим имот ответникът, който противопоставя върху имота права по §4а или §4б ПЗР на ЗСПЗЗ, да се брани с възражение за материална незаконосъобразност на решението на ОСЗ /ПК, ОСЗГ/, в това число и че лицето, на което е възстановено правото на собственост, респ. неговият наследодател, не е бил собственик на имота към момента на образуване на ТКЗС, или че възстановеният имот не е идентичен с притежавания преди колективизацията на земята?

Общото събрание на гражданската колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе, съобрази следното:

С приемането на ЗСПЗЗ се създава възможност за възстановяване на собствеността върху земеделски земи, които преди това са били предоставени за ползване на трети лица с актове на Президиума на Народното събрание, на Държавния съвет и на Министерския съвет. По силата на §4, ал.1 ПЗР на ЗСПЗЗ правото на ползване се прекратява, като на бившите ползватели, които отговарят на условията на §4а или §4б ПЗР на ЗСПЗЗ, се дава възможност да изкупят земята при определени условия и в определени срокове. Тази правна уредба обуславя възникването на спорове за собственост между лицата, на които с решения на общинските служби по земеделие /ОСЗ, предишни наименования – общинска служба по земеделие и гори – ОСЗГ и поземлена комисия – ПК/ са възстановени земи в терени по §4 ПЗР на ЗСПЗЗ, и от друга страна - бившите ползватели на възстановените земи.

При разрешаването на тези спорове е формирана противоречива практика на ВКС по чл.290 ГПК по въпроса за допустимите възражения, които ответникът – ползвател по §4а или §4б ПЗР на ЗСПЗЗ, може да противопоставя срещу решението на ОСЗ /ОСЗГ, ПК/, с което се легитимира ищецът.

Според едното виждане ищецът на общо основание следва да установи правото си на собственост в исковия процес, като при направено възражение от ответника срещу материалната законосъобразност на решението на ОСЗ /ОСЗГ, ПК/, с което се легитимира, той следва да докаже и предпоставките на реституцията, включително правото на собственост върху спорния имот към момента на образуване на ТКЗС, както и идентичността между притежавания и възстановения имот. Това разбиране изхожда от две групи съображения: първо – че ползвателят не е участвал в административното производство по възстановяване на собствеността и не е могъл в него да направи тези възражения и второ, което е по-общо – че всеки ответник по иск за собственост, дори да не противопоставя самостоятелни вещни права върху спорния имот или правни основания за своето владение, разполага с възможността да оспори правата на ищеца, който пък от своя страна носи доказателствената тежест да установи собствеността си по категоричен начин, а в конкретната хипотеза – да докаже не само възстановяването на собствеността с решение на ОСЗ /ОСЗГ, ПК/, но и наличието на всички материални предпоставки за постановяване на това решение, по които ответникът е повдигнал спор.

Според другото разбиране е достатъчно ищецът да се легитимира с решението на ОСЗ /ОСЗГ, ПК/, а ответникът може да противопостави на това решение само собственото си право на изкупуване по §4а или §4б ПЗР на ЗСПЗЗ, но не и възражение, че ищецът или неговия наследодател не е бил собственик на имота към момента на образуване на ТКЗС, или пък че няма идентичност между притежавания и възстановения имот.

Общото събрание на гражданската колегия на Върховния касационен съд намира за правилно второто становище. Съображенията за това са следните:

Възстановяването на собствеността върху земеделските земи се извършва по реда на ЗСПЗЗ с решения на общинските служби по земеделие ОСЗ / ОСЗГ, ПК/. Според установената практика на ВС и ВКС, тези решения имат конститутивно действие – т.е. от тях настъпва реституционният ефект. По своето естество решенията представляват индивидуални административни актове, постановени в едностранно безспорно производство, развиващо се между заявителя и ОСЗ, в което се преценява дали е налице право на възстановяване на собствеността. В това производство не участват заинтересовани лица, нито пък могат да се разрешават спорове за собственост. В случай, че трето лице оспорва правото на заявителя за възстановяване на собствеността върху конкретен имот и претендира за себе си това право, има възможност да установи твърденията си в спорното исково производство по чл.14, ал.4 ЗСПЗЗ. Освен това - ако трето лице счита, че правото му на собственост върху определен имот е засегнато от позитивно решение на ОСЗ, то може в спорния иск процес за собствеността на имота да повдигне възражение срещу валидността и материалната законосъобразност на това решение. Тази

възможност бе утвърдена в практиката на ВКС при действието на ГПК от 1952г. /отм./, а сега произтича пряко от чл.17, ал.2 ГПК.

В спорове за собственост на земи в терени по §4 ПЗР на ЗСПЗЗ, по които ищци са лица с възстановени права по ЗСПЗЗ, а ответници – бивши ползватели, са допустими възражения срещу валидността на решенията на ОСЗ, с които се легитимират ищците. Ответниците могат да възразяват и срещу материалната законосъобразност на тези решения, но само в рамките на своите противопоставими права – т.е. че е била налице пречка за реституцията, тъй като имотът е бил изкупен при условията на §4а или §4б ПЗР на ЗСПЗЗ в законните срокове. В тези случаи съдът е длъжен да упражни косвен съдебен контрол върху решението на ОСЗ /ОСЗГ, ПК/ и да не зачете неговото конститутивно действие, ако възражението е основателно. Ответникът обаче не разполага с други възражения срещу законосъобразността на решението на ОСЗ и по-специално – че ищецът или неговият наследодател не са били собственици на имота към момента на образуване на ТКЗС или че няма идентичност между притежавания и възстановения имот. По отношение на тези възражения косвеният съдебен контрол по чл.17, ал.2, пр.2 ГПК е ограничен. Това ограничение не е пряко формулирано в закона, но то произтича от принципите на реституцията по ЗСПЗЗ и целите, които преследва този закон.

На първо място – принцип както на ЗСПЗЗ, така и на другите реституционни закони е, че имотите се възстановяват на лицата, от които са отнети. Този принцип е заложен както в чл.3, ал.1 ЗВСОНИ, така и в чл.1, чл.2 и чл.3 ЗВСВНОИ по ЗТСУ и др., а също и в чл.10, ал.1 ЗСПЗЗ, според който се възстановяват правата, притежавани преди образуването на ТКЗС. Израз на този принцип е и облекченият режим на доказване на притежаваните земеделски земи в административното производство пред ОСЗ /ОСЗГ, ПК/. Заявителят може да представи както нотариални актове, които са пълно доказателство за правото на собственост към момента на образуване на ТКЗС или ДЗС, така и косвени доказателства - делбени протоколи, протоколи на ТКЗС, емлячни регистри, молби-декларации за членство в ТКЗС и др., изброени в чл.12, ал.2 /предишна ал.3/, а също и нотариално заверени декларации, които бяха допустими доказателства за собственост преди отмяната на чл.12, ал.3 ЗСПЗЗ /ДВ бр.13/2007г./. На базата на тези доказателства административният орган издава решение по чл.14, ал.1 ЗСПЗЗ за възстановяване на собствеността, което заедно с приложената скица има силата на констативен нотариален акт. В исковото производство, ако не се повдига спор по чл.14, ал.4 ЗСПЗЗ, съдът следва да зачете това решение на ОСЗ /ОСЗГ, ПК/. Той няма основание да изисква повторно доказване на правото на собственост към момента на образуване на ТКЗС, при това чрез пълно доказване по общите правила на гражданския процес.

На следващо място, особеност на административното производство по ЗСПЗЗ е провеждането на специални процедури за установяване на старите реални граници на бившите имоти. Там преценката за идентичност между бившите и новите имоти е комплексна, въз основа на информация за цялата местност или части от нея. Такава преценка не може да се извърши в съдебното производство по спор за собственост на един конкретен имот.

И на последно място, целта на ЗСПЗЗ е да възстанови собствеността върху земеделските земи. Правото на ползване на трети лица върху тези земи, учредено с актове на Президиума на Народното събрание, на Държавния съвет и на Министерския съвет, се прекратява - §4 ПЗР на ЗСПЗЗ. По изключение, по съображения за социална справедливост, в §4а и §4б ПЗР на ЗСПЗЗ е предвидена възможността ползвателите да изкупят предоставената им земя при определени условия, размери и срокове. Само ако е упражнил правото си на изкупуване, ползвателят има противопоставимо на бившия собственик право върху конкретния имот, което може да брани в един исков процес. Неговата защита следва да се ограничи само в рамките на противопоставимите му права. Тъй като не повдига спор по чл.14, ал.4 ЗСПЗЗ, той не може да оспорва решението на ОСЗ /ОСЗГ, ПК/ с възражение, че лицето, на което е възстановено правото на собственост, респ. неговият наследодател, не е бил собственик на имота към момента на образуване на ТКЗС, или че възстановеният имот не е идентичен с притежавания преди колективизацията.

Всички изброени особености на ЗСПЗЗ налагат извода, че в специалната хипотеза на спор за собственост на земеделска земя, по който ищецът основава правата си на конститутивно решение на ОСЗ /ОСЗГ, ПК/, а ответникът е бивш ползвател по §4 ПЗР на ЗСПЗЗ, ответникът не може да противопоставя всякакви възражения срещу материалната законосъобразност на решението на ОСЗ, от което черпи права ищецът, а само такива, които са свързани със собствените му противопоставими права. В противен случай може да се достигне до резултат, който е неприемлив от гледна точка на ЗСПЗЗ – в имота да остане ответникът – бивш ползвател, който е с прекратено право на ползване и не е придобил права по §4а или §4б ПЗР на ЗСПЗЗ, а не ищецът, който се легитимира с решение на ОСЗ /ОСЗГ, ПК/ за възстановяване на собствеността.

По изложените съображения общото събрание на гражданската колегия на Върховния касационен съд на Република България

Р Е Ш И:

Ответникът по иск за собственост, основан на земеделска реституция, който противопоставя върху имота права по §4а или §4б ПЗР на ЗСПЗЗ, може да се брани с възражения за материална незаконосъобразност на решението на общинската служба по земеделие /ОСЗ, ОСЗГ, ПК /, от което черпи права ищецът, но само във връзка със своите противопоставими права – че собствеността неправилно е възстановена при наличието на право на изкупуване по §4а или §4б ПЗР на ЗСПЗЗ, което е упражнено в законните срокове. Той не може да възражава, че лицето, на което е възстановено правото на собственост, респ. неговият наследодател, не е бил собственик на имота към момента на образуване на ТКЗС, или че възстановеният имот не е идентичен с притежавания преди колективизацията.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Общото събрание на
Гражданска колегия,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ на
ОТДЕЛЕНИЯ: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА.....
ТАНЯ МИТОВА.....
ПЛАМЕН СТОЕВ.....
БОЙКА СТОИЛОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЖАНИН СИЛДАРЕВА.....	23. МАРИО ПЪРВАНОВ.....
2. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА.....	24. ЕМИЛ ТОМОВ.....
3. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....	25. АЛБЕНА БОНЕВА.....
4. ТЕОДОРА НИНОВА.....	26. СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....
5. НАДЕЖДА ЗЕКОВА.....	27. БОНКА ДЕЧЕВА.....
6. НАДЯ ЗЯПКОВА.....	28. ЖИВА ДЕКОВА.....
7. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....	29. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....
8. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....	30. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
9. СТОИЛ СОТИРОВ.....	31. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
10. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	32. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....
11. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА.....	33. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
12. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....	34. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
13. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....	35. ОЛГА КЕРЕЛСКА.....
14. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ.....	36. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
15. ЛЮБКА БОГДАНОВА.....	37. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
16. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....	38. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
17. КОСТАДИНКА АРSOВА.....	39. БОРИС ИЛИЕВ.....
18. ЗЛАТКА РУСЕВА.....	40. ДИАНА ХИТОВА.....
19. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....	41. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
20. МАРИЯ ИВАНОВА.....	42. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
21. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....	43. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
22. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....	

ОСОБЕНО МНЕНИЕ на
съдия КОСТАДИНКА АРSOВА, съдия ВЕСКА РАЙЧЕВА,
съдия СВЕТЛАНА КАЛИНОВА и съдия АЛБЕНА БОНЕВА
ПО Т.Д.№9/2012Г. НА ОСГК НА ВКС

По поставения въпрос считаме за правилно становището, че по предявен ревандикационен или положителен установителен иск ответник, който противопоставя върху имота права по §4а или §4б ПЗР ЗСПЗЗ, може да се брани с възражение за липсата на предпоставки за възстановяване правото на собственост в полза на ищеца по реда на ЗСПЗЗ, вкл. като поддържа, че лицето, на което е възстановено правото на собственост, респ. неговият наследодател, не е бил собственик на имота

към момента на образуване на ТКЗС или че възстановеният имот не е идентичен с притежавания преди колективизацията на земята и заявен за възстановяване имот в хипотеза на възстановяване на собствеността в стари реални граници. Косвеният съдебен контрол в подобна хипотеза обаче се осъществява в рамките на установените в ЗСПЗЗ правила по установяване принадлежността на правото на собственост върху имота преди образуване на ТКЗС и по определяне на старите реални граници, в които правото следва да бъде възстановено.

Съображенията ни за това са следните:

В производство по предявен ревандикационен или положителен установителен иск за собственост на недвижим имот ответникът може да се брани не само като противопостави свои собствени права върху имота, но и посредством правоизключващи възражения, отричащи правата на ищеца, вкл. като твърди, че праводателят на ищеца не е притежавал собствеността. Когато ищецът извежда правото си от проведено по реда на ЗСПЗЗ производство по възстановяване на собствеността, ответникът, по общо правило, имайки качеството на трето лице за това производство, може да се брани чрез възражения, основани на липсата на предпоставки за възстановяване на собствеността, доколкото не разполага с възможност да участва в административното производство като заинтересована страна. Не съществува основание подобно право да бъде отречено за лице, противопоставящо върху имота права по §4а или §4б ПЗР ЗСПЗЗ, доколкото законът не установява подобно ограничение и разпоредбата на чл.108 ЗС предвижда, че само лице, което притежава правото на собственост върху имота може да иска имота от трето лице, което го държи или владее без да има основание за това. Още повече, че правото на собственост може да бъде възстановено по реда на ЗСПЗЗ в стари реални граници само ако заявिलото имота за възстановяване лице, респ. неговият наследодател, е притежавало правото на собственост върху имота към момента на внасянето му в ТКЗС.

Ако правото на собственост е заявено за възстановяване в съществуващи стари реални граници, лицето, позоваващо се на конститутивното действие на решението на ОСЗ, следва да установи, че то или негов наследодател е притежавало правото към момента на образуване на ТКЗС. В противен случай не би могло да се приеме, че правото на възстановяване на собствеността за този имот изобщо е съществувало. Освен това ако възстановеният в съществуващи стари реални граници имот не е идентичен със заявения за възстановяване също не би могло да се приеме, че ползващото се от решението на ОСЗ лице има правото на възстановяване на собствеността именно върху този имот. А след като за процесния имот в полза на ищеца не е съществувало правото на възстановяване на собствеността, той не може да иска предаване на владението от което и да е трето лице, което владее или държи имота, независимо дали осъществява фактическата власт при наличие или липса на основание за това. И доколкото в подобна хипотеза не може да се приеме, че заявеното за защита право принадлежи на предявилото иска лице, не съществува основание за отричане правото на ответника да брани фактическата си власт върху имота, дори и да не противопоставя самостоятелни вещни права-упражняващото без основание фактическа власт лице е длъжно да върне имота само на действителния му собственик. Подобни възражения биха били неоснователни само ако законодателството и съдебната практика придаваха на решението за възстановяване правото на собственост по реда на ЗСПЗЗ качеството на абсолютно основание, което не подлежи на оспорване от което и да е трето лице. Ограничаването на правото на защита в исковия процес чрез отричане възможността за използване на определени възражения само по отношение на определен кръг лица без това да е изрично предвидено в правна норма противоречи на основните начала на правото и представлява неравно третиране на определени правни субекти.

По същите съображения следва да се допусне възможността за осъществяване на косвен съдебен контрол и върху решенията на ОСЗ в хипотеза на възстановяване на собствеността във възстановими на терена стари реални граници, но при спазване на установените в ЗСПЗЗ правила за доказване принадлежността на правото на собственост върху имота към момента на образуване

на ТКЗС, както и на правилата за определяне на старите реални граници по реда на чл.186 ППЗСПЗЗ. При наличие на подобно оспорване е достатъчно ползващото се от решението на ОСЗ лице да докаже, че са спазени предвидените в ЗСПЗЗ правила по установяване на собствеността и идентифициране на старите граници на имота.

/К.Арсова/

/В.Райчева/

/Св.Калинова/

/Ал. Бонева/

ОСОБЕНО МНЕНИЕ, АРСОВА

На поставеният въпрос по тълкувателно дело № 9 от 2012 г. на ОСГК на Върховния касационен съд :

Допустимо ли е по иск за собственост на недвижим имот ответникът, който противопоставя върху имота права по § 4а или §4б ПЗР на ЗСПЗЗ, да се брани с възражение за материална незаконосъобразност на решението на ОСЗ /ПК, ОСЗГ/, в това число и че лицето, на което е възстановено правото на собственост, респ. неговият наследодател, не е бил собственик на имота към момента на образуване на ТКЗС, или че възстановеният имот не е идентичен с притежавания преди колективизацията на земята? Считам , че отговора е:

Ответниците по иск за собственост, основан на земеделска реституция , които противопоставят върху имота права по § 4а или 4б от ПЗР на ЗСПЗЗ могат да се бранят със всички законово допустими правни средства за защита по същество , като оспорят правото на собственост на ищеца, навеждайки доводи за материална незаконосъобразност на решението на ОСЗ /ПК, ОСЗГ/, в това число и че лицето, на което е възстановено правото на собственост, респ. неговият наследодател, не е бил собственик на имота към момента на образуване на ТКЗС, или че възстановеният имот не е идентичен с притежавания преди колективизацията на земята като навеждат правоизключващи или правопогасяващи възражения.

Съгласно чл.6 и чл.13 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи всеки има право на справедлив съдебен процес и право на ефективни средства за защита, допустими от вътрешното законодателство включително и по водените граждански дела.

С чл.17 от Конституцията се прокламира принципът за гарантиране и защита на правото на частна собственост и нейната неприкосновеност. Собствеността е такова съществено правоотношение, което рефлектира върху всички останали правоотношения в човешкото общество, включително и върху правата на личността.

С чл.10 от ЗСПЗЗ се извърши възстановяване на правата на собствениците или на техните наследници върху земеделските земи, които са притежавали преди образуването на трудовокооперативни земеделски стопанства или държавни земеделски стопанства, независимо от това дали са били включени в тях или в други образувани въз основа на тях селскостопански организации. Правоимащи по този закон са лицата или наследниците им , които са притежавали земеделски земи, като в четиринадесет хипотези на чл.10 ЗСПЗЗ са посочени категориите собственици, чийто земи подлежат на възстановяване.

Възстановяване на собствеността се извършва от специално създадени административни органи – Поземлени комисии , а в последствие преобразувани в Общински служби по земеделие и гори. Страни в административното производство са заявителите – лицата или наследниците им, притежавали земеделски земи и административният орган, като производството се развива без участието на трети лица, включително и лицата, на които е било предоставено право на ползване върху земеделските земи с актове на Министерския съвет и които осъществяват фактичката власт върху тези имоти или пък тези които се намират върху имотите по силата на проведени от държавата мероприятия. При извършване на земеделската реституция се въвеждат редица законови привилегии в полза на собствениците или техните наследници , притежавали земеделски земи, а именно: Облекчен начин на доказване , предвиден в чл.12, ал. 2 ЗСПЗЗ, при които е допустимо установяването да бъде извършено както с преки доказателства, така и с косвени, които да създават само индиция за наличието на право на собственост. С чл.12, ал.13 ЗСПЗЗ се заличи с обратна сила изтеклата придобивна давност в полза на преобретателите, на решението на ПК се придаде значение на констативен нотариален акт. Следователно законът е създал значителни улеснения за да бъде възстановена в полза на бившите собственици притежаваната от тях земеделска земя. В същото време целта на Закона не е неоснователното обогатяване и снабдяване със земеделска земя на лица, които не са притежавали такава към момента на обобществяването .

Ползувателите по § 4а и 4б от ПЗР на ЗСПЗЗ бяха изключени от възможността да участват в административното производство и в рамките на провеждането му да навеждат твърдения относно липсата на права на заявителите върху земеделската земя. Тази възможност остана за тях единствено в исковият процес . Те не разполагат с иска по чл.14, ал.4 ЗСПЗЗ, който касае спора относно собствеността към минал момент и е предоставен само на заявителите. Те не претендират да са внесли земите в ТКЗС или да са били собственици на такива земи към момента на тяхното обобществяване.

Ползувателите никога не са притежавали земеделската земя, която им предоставена по Постановленията на Министерския съвет за ползване. Те претендират право на собственост само към настоящия момент и то при изпълнението на условията , предвидени в § 4а и § 4б от ПЗР. Те обаче притежават фактическа власт върху земята , което обуславя самостоятелен правен интерес от провеждането на защита по същество в един исков процес не само когато се позовават на право на собственост. Ограничаването на възможността за защита на ответника се отразява непосредствено върху равнопоставеността на страните в съдебния процес. Ответника , позоваващ се на права по § 4а и 4б от ПЗР на ЗСПЗЗ трябва да има право на всички допустими правоизключващи или правопогасяващи възражения срещу заявеното от ищеца на право на собственост. С § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ се прекрати правото на ползване върху земеделските земи, предоставени по Постановления на Министерския съвет на граждани . Едновременно с това отчитайки , че именно Държавата е предоставила правото на ползване и че гражданите са облагородили или застроили земеделските земи със Закона се предостави възможност при определени условия тези земи да бъдат изкупени от ползувателите и със средствата да бъдат обезщетени земеделските стопани - § 4ж от ПЗР на ЗСПЗЗ. По реда на този закон може да се придобие земеделска земя само в размер на 600 кв.м.

ЗСПЗЗ създава конкуренция на права между бившите собственици и ползувателите, трансформирали това право в право на собственост , но не е предвидил специален исков път за защита какъвто е иска по чл.14, ал.4 ЗСПЗЗ. Защитата се провежда по общия исков ред , т.е.осъществява се петиторна защита чрез възможността за провеждане на осъдителен иск, когато фактичката власт се осъществява от ползувателя и установителен иск за собственост, когато е застрашено материалното право. Бившия собственик или неговите наследници могат да се защитят с предявяването на установителен или осъдителен иск за собственост. При предявяването на този иск те защитават правото си на собственост и съдържачото се в него владение . Иск е насочен срещу лицето , което няма право на собственост, но има фактичкото господство върху вещта . Този иск е насочен към прекратяване на владелческото господство на несобственика, но е на

разположение само на собственика ,т.е. на ищеца , който по пътя на пълно и главно доказване трябва да установи , че притежава това абсолютно вещно право. При земеделската реституция се възстановява отнетото право на собственост , поради което и при осъществяването на исковата му защита то следва да бъде установено.

Този път на защита обаче предполага, че ищеца , който заявява по отношение на ответника права на собственост следва да докаже по реда на пълното и главно доказване своето абсолютно вещно право , което ще рече, че следва да установи че е бил собственик или наследник на лице, притежавало земеделска земя и че е извършена реституция на земеделската земя, финализирана със стабилен административен акт за нейното възстановяване. Когато реституцията е извършена в реални граници следва да установи и обстоятелството, че именно това е земята, която е била обобществена.

Ответниците , които се намират в имота могат да защитават както правото си на собственост, придобито по реда на §4а или 4б от ПЗР на ЗСПЗЗ, така и фактическата власт върху земята. В закона липсват привилегии при защитата на правото на собственост по общия исков ред , който се развива като петиторна защита на собствеността.